

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра екологічного права

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Кліматичне право в кризових умовах»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Спеціалізація – ОПП «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Затверджено на засіданні
Вченої ради
протокол № ____ від _____ 2024 р.

Ректор

_____ **Анатолій Гетьман**

Харків 2024

Програма навчальної дисципліни «Кліматичне право в кризових умовах» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2024. 36 с.

Розробники:

Копиця Євгенія Миколаївна – кандидатка юридичних наук, доцентка;

Суєтнов Євгеній Павлович – кандидат юридичних наук, доцент;

Лозо Олена Вячеславівна – кандидатка юридичних наук, доцентка;

Туліна Ельбіс Євгенівна – кандидатка юридичних наук, доцентка;

Малохліб Олена Сергіївна – кандидатка юридичних наук, асистентка;

Оніщенко Олексій Юрійович – доктор філософії, асистент

Затверджено на засіданні кафедри екологічного права,

протокол № 2 від 19 вересня 2024 р.

Завідувач кафедри – Суєтнов Євгеній Павлович,

кандидат юридичних наук, доцент

Оглав

1. Вступ	4
2. Опис навчальної дисципліни (навчальні одиниці).....	9
3. Зміст програми навчальної дисципліни	10
4. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни	11
4.1. Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять.....	11
4.2. Самостійна робота здобувачів вищої освіти.....	11
4.3. Освітні технології та методи навчання	12
4.4. Форми педагогічного контролю та система оцінювання якості сформованих компетентностей за результатами засвоєння навчальної дисципліни.....	12
4.5. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	19
Додаток 1. Карта предметних компетентностей з навчальної дисципліни	29
Додаток 2. Карта результатів навчання здобувача вищої освіти, сформульованих у термінах компетентностей.....	33
Додаток 3. Матриця зв'язків модулів навчальної дисципліни, результатів навчання та предметних компетентностей впрограмі навчальної дисципліни.....	36

1. Вступ

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета навчальної дисципліни – набуття студентами знань про правові основи та принципи у сфері пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату на міжнародному, регіональному та національному рівнях, формування у майбутніх юристів основних умінь, навичок і світоглядних установок, необхідних для розуміння, інтерпретації та сприяння розвитку нормативно-правової бази у сфері зміни клімату.

Завдання:

- формування необхідних сучасному юристу комплексу юридичних компетентностей;
- формування системи теоретичних знань про кліматичне право, його змістовне наповнення;
- набуття навичок і вмінь здійснювати аналіз міжнародних кліматичних угод, а також кліматичного законодавства ЄС, тлумачення їх норм;
- набуття навичок і знань, необхідних для розуміння, інтерпретації та сприяння розвитку нормативно-правової бази для вирішення глобальної кліматичної кризи;
- удосконалення вміння пошуку, обробки наукової та нормативної інформації;
- аналіз і правове вирішення конкретних практичних ситуацій на основі правових норм.

1.2. Статус навчальної дисципліни у структурі освітньо-професійної програми: за вибором студента.

1.3. Пререквізити: «Теорія права»; «Конституційне право України»; «Екологічне право».

1.4. Кореквізити: «Порівняльне правознавство»; «Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці»; «Міжнародне екологічне право».

1.5. Постреквізити: – .

1.6. Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

ПК 1. Здатність розуміти багатогранні виклики, пов'язані зі зміною клімату, включаючи їх вплив на навколишнє середовище, суспільство та економіку.

ПК 2. Знання методів критичного аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, а також методів генерування нових ідей при вирішенні дослідницьких та практичних задач у сфері кліматичного права.

ПК 3. Здатність здійснювати самостійний аналіз основних міжнародних кліматичних угод, їхніх положень і наслідків для країн-учасниць, включаючи механізми дотримання.

ПК 4. Здатність розуміти кліматичну політику Європейського Союзу та здійснювати самостійний аналіз європейського законодавства в сфері пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату.

ПК 5. Здатність аналізувати кліматичні закони та інші нормативно-правові акти у конкретних країнах, порівнювати різні національні підходи до вирішення кліматичних проблем, оцінювати їхню придатність до місцевих умов.

ПК 6. Здатність здійснювати самостійний аналіз національного кліматичного законодавства України та оцінювати його ефективність, визначати місце і роль місцевої влади у реалізації національної кліматичної політики.

ПК 7. Здатність розуміти практичні аспекти імплементації кліматичного законодавства та викликів, пов'язаних із правозастосуванням.

ПК 8. Здатність аналізувати судові справи, пов'язані з кліматом, розуміти їх значення та оцінювати роль судів у притягненні урядів і корпорацій до відповідальності за кліматичні проблеми.

ПК 9. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту кліматичних прав людини.

ПК 10. Здатність розуміти роль участі громадськості в процесі забезпечення виконання кліматичних дій.

ПК 11. Здатність пропонувати вирішення проблемних питань на основі аналізу існуючих міжнародно-правових норм, судової практики щодо питань, у регулюванні яких є прогалини.

ПК 12. Здатність навчатися та постійно оновлювати свої знання з кліматичного права, бути обізнаним у практиці застосування кліматичного законодавства, основних напрямках його подальшого розвитку.

ПК 13. Здатність використовувати правничу термінологію у процесі професійної діяльності у сфері правового регулювання відносин, що виникають у сфері зміни клімату.

ПК 14. Здатність розвивати навички критичного мислення, для того щоб аналізувати, оцінювати та пропонувати рішення складних кліматичних проблем з правової та управлінської точок зору.

ПК 15. Здатність застосовувати принципи верховенства права та стратегії управління для подолання кліматичної кризи і створення сталих рішень.

ПК 16. Здатність формулювати особисту думку та обґрунтовано її представляти при дослідженні сутності й змісту правового регулювання відносин у сфері зміни клімату.

ПК 17. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп, уміння ефективно співпрацювати, залучаючи різні зацікавлені сторони для вирішення кліматичних проблем.

ПК 18. Здатність самостійно розробляти правові документи, стратегії, які стосуються пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, включаючи кліматичний план дій.

ПК 19. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності, пов'язаних зі зміною клімату.

ПК 20. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту кліматичних прав людини з точки зору правильності обраної методики і тактики представництва і захисту.

Експлікація загальних і спеціальних компетентностей визначається в карті предметних компетентностей (Додаток 1)

1.7. Перелік результатів навчання здобувача вищої освіти:

РН НД 1.1. Демонструвати знання основних положень кліматичного права, його понять і категорій та демонструвати їх компетентне застосування.

РН НД 1.2. Демонструвати розуміння викликів, пов'язаних зі зміною клімату, включаючи їх вплив на навколишнє середовище, суспільство та економіку.

РН НД 1.3. Здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та процесів у сфері зміни клімату.

РН НД 1.4. Демонструвати вміння пошуку професійної інформації в сфері кліматичного права та використовувати інформаційні технології і бази даних для професійної діяльності.

РН НД 1.5. Формулювати особисту думку та обґрунтовано її представляти при дослідженні сутності й змісту правового регулювання відносин у сфері зміни клімату.

РН НД 1.6. Аналізувати і правильно тлумачити зміст міжнародних кліматичних угод.

РН НД 1.7. Характеризувати основні напрямки міжнародно-правового регулювання у сфері запобігання та пом'якшення наслідків зміни клімату відповідно до норм міжнародного права.

РН НД 1.8. Виявляти проблеми та прогалини у правовому регулюванні відносин у сфері зміни клімату і пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних теоретичних і прикладних знань.

РН НД 1.9. Аналізувати і правильно тлумачити кліматичну політику Європейського Союзу, а також європейське законодавство в сфері пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату.

РН НД 1.10. Вміти самостійно розробляти правові документи, стратегії, які стосуються пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, включаючи кліматичний план дій.

РН НД 2.1. Аналізувати і правильно тлумачити кліматичні закони та інші нормативно-правові акти у конкретних країнах, порівнювати різні національні

підходи до вирішення кліматичних проблем, оцінювати їхню придатність до місцевих умов.

РН НД 2.2. Аналізувати і правильно тлумачити національне кліматичне законодавство України та оцінювати його ефективність, визначати місце і роль місцевої влади у реалізації національної кліматичної політики.

РН НД 2.3. Формулювати власні пропозиції щодо використання позитивного міжнародного досвіду у сфері правового регулювання запобігання та пом'якшення наслідків зміни клімату.

РН НД 2.4. Аналізувати судові справи, пов'язані з кліматом, розуміти їх значення та оцінювати роль судів у притягненні урядів і корпорацій до відповідальності за кліматичні проблеми.

РН НД 2.5. Аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту кліматичних прав людини.

РН НД 2.6. Оцінювати ефективність представництва і захисту кліматичних прав людини з точки зору правильності обраної методики і тактики представництва і захисту.

РН НД 2.7. Розуміти роль участі громадськості в процесі забезпечення виконання кліматичних дій.

РН НД 2.8. Демонструвати навички критичного мислення, для того щоб аналізувати, оцінювати та пропонувати рішення складних кліматичних проблем з правової та управлінської точок зору.

РН НД 2.9. Обґрунтовувати власну правову позицію щодо проблемних питань у правовому регулюванні відносин у сфері зміни клімату, орієнтуватись у практиці вирішення міжнародних кліматичних спорів.

РН НД 2.10. Проводити конструктивний діалог з представниками інших професійних груп, вміти ефективно співпрацювати, залучаючи різні зацікавлені сторони для вирішення кліматичних проблем.

Експлікація результатів освоєння навчальної дисципліни і результатів навчання за спеціальністю і спеціалізацією визначається в карті результатів навчання, сформульованих у термінах компетентностей (Додаток 2)

Модулі програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Основи кліматичного права та міжнародний кліматично-правовий режим

Модуль 2. Кліматичне право як каталізатор змін: від національних політик до глобальних парадигм

2. Опис навчальної дисципліни (навчальні одиниці)

Найменування показників	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	дистанційна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рівень освіти – другий (магістерський)	за вибором студента	за вибором студента	за вибором студента
Кількість модулів – 2	Галузь знань – 08 «Право»	Рік підготовки: 2024-2025	Рік підготовки: 2024-2025	Рік підготовки: 2024-2025
		семестр	семестр	семестр
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність – 081 «Право»	1 та 2	1 та 2	1 та 2
		Лекції	Лекції	Лекції
		20	6	20
		Практичні/семінарські заняття	Практичні/семінарські заняття	Практичні/семінарські заняття
		20	4	-
		Самостійна робота	Самостійна робота	Самостійна робота
		80	110	100
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 14		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Основи кліматичного права та міжнародний кліматично-правовий режим

Тема 1. Вступ до кліматичного права

Розуміння кліматичної кризи. Дослідження нагальності кліматичної кризи та її впливу на довкілля, суспільство та економіку. Наука за межами кліматичних дій. Наукові основи зміни клімату та нагальність кліматичних дій. Роль права у вирішенні проблем, пов'язаних зі зміною клімату. Вивчення ключової ролі, яку відіграє нормативно-правова база у пом'якшенні й адаптації до наслідків зміни клімату.

Тема 2. Міжнародний кліматично-правовий режим

Режим ООН зі зміни клімату: механізми дотримання та наслідки. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992 р.): детальне дослідження РКЗК ООН, її походження та значення у кліматичній дипломатії. Аналіз Кіотського протоколу (1997 р.) та його ролі в міжнародних кліматичних угодах. Паризька угода (2015 р.): поглиблене дослідження знакової угоди, її цілей та правових положень.

Тема 3. Європейська кліматична політика та законодавство

Кліматична політика та діяльність ЄС. Європейський зелений курс та його правові наслідки. Кліматичне право ЄС. Директиви з відновлюваної енергетики та енергоефективності. Система торгівлі викидами ЄС та Механізм прикордонного регулювання викидів вуглецю.

Модуль 2. Кліматичне право як каталізатор змін: від національних політик до глобальних парадигм

Тема 4. Імплементация та забезпечення дотримання кліматичного законодавства

Кліматичні закони та нормативні акти в окремих країнах: порівняльний аналіз різних національних підходів. Кліматичне законодавство та корпоративна відповідальність. Кліматичні судові процеси: роль судів у притягненні до

відповідальності урядів і корпорацій. Участь громадськості: роль громадського залучення та активізму в забезпеченні виконання кліматичних дій.

Тема 5. Кліматичне право та політика України: сучасний стан

Огляд національного кліматичного законодавства України та оцінка його ефективності. Національно визначений внесок України. Інституційна структура управління кліматичною політикою. Місце і роль місцевої влади у реалізації національної кліматичної політики. Виклики та можливості для України в контексті кліматичних змін.

Тема 6. Нові тенденції та майбутні виклики у кліматичному праві

Інноваційні правові підходи до боротьби зі зміною клімату. Кліматична справедливість та права людини. Роль недержавних акторів у кліматичному праві. Перспективи розвитку кліматичного права в умовах глобальних змін.

4. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

4.1. Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять

Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять:

– форми організації освітнього процесу: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи.

– види навчальних занять: лекції, практичні заняття, індивідуальні заняття, консультації.

4.2. Самостійна робота здобувачів вищої освіти

Самостійна робота – вид поза аудиторної роботи навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу навчального курсу. Під час самостійної роботи студент має самостійно опрацювати конспекти лекцій, рекомендовану літературу, нормативні акти, матеріали емпіричних досліджень до тем, що виносяться на практичні заняття.

Зміст самостійної роботи студента над конкретною дисципліною визначається програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання лекційних та інших матеріалів, вивчення наукової та навчальної літератури, законодавчих актів, судової та правозастосовної практики за темами навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних занять;
- робота над окремими блоками навчальної дисципліни, які згідно з робочою програмою навчальної дисципліни винесені на самостійне опрацювання студентів;
- робота над вирішенням кейсів судової та правозастосовної практики;
- створення презентацій та виконання інших видів письмових робіт за темами навчальної дисципліни;
- тестування на платформі НЕІК;
- підготовка до всіх видів поточних контрольних випробувань;
- підготовка індивідуальних робіт (реферати, статті, есе, тези, презентації, кейси тощо);
- підготовка обов'язкової підсумкової індивідуальної письмової роботи (для здобувачів освіти денної форми навчання);
- підготовка до підсумкового диференційованого заліку, а також до підсумкової атестації – Єдиного державного кваліфікаційного іспиту тощо.

4.3. Освітні технології та методи навчання

- освітні технології: проблемного навчання, контекстного навчання, студентоцентроване навчання, аудіо-візуальні технології, наукові дискусії, інтерактивні технології, ІТ-технології тощо;
- методи навчання: поєднання словесних, наочних та практичних методів, метод проблемного викладання, прес-конференції, ділові ігри, мозкові штурми, моделювання професійних ситуацій, кейс-метод, метод дискусії, круглий стіл тощо.

4.4. Форми педагогічного контролю та система оцінювання якості сформованих компетентностей за результатами засвоєння навчальної дисципліни

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Кліматичне право в кризових умовах» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне/письмове опитування, експрес-опитування, вирішення практичних завдань, участь у розробці кейсу, підготовка презентації, есе, реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5). За результатами практичних занять розраховується загальноарифметична кількість балів, що включається до підсумкової рейтингової оцінки.

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі контрольних робіт або в іншій визначеній викладачем (тьютором) формі.

Протягом семестру здобувачі вищої освіти виконують самостійну роботу у формі підготовки індивідуальної роботи (реферат, стаття, тези доповіді, есе тощо) та обов'язкової індивідуальної підсумкової письмової роботи (для здобувачів освіти очної форми навчання).

Максимальна кількість балів за індивідуальну роботу (реферат, стаття, тези доповіді, презентація, вирішення кейсів тощо) – 10 балів.

Максимальна кількість балів за результатами захисту обов'язкової індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60 балів.

*Критерії і рівні оцінювання результатів навчання
(пороговий, типовий, відмінний)*

Результати успішного набуття знань із навчальної дисципліни «Кліматичне право в кризових умовах» передбачає їх диференціацію на: відмінний (відповідає високим вимогам – оцінка А), типовий (відповідає середнім і вище середнього рівня вимогам – оцінки С і В) і пороговий (відповідає мінімальним і вище мінімального рівня вимогам – оцінки Е і D) рівні за вимогами до компетентностей здобувачів освітнього рівня відповідно до міри засвоєння нормативного змісту підготовки:

Відмінний рівень. Досягнення цього рівня означає дуже добре чи відмінне оволодіння знаннями, уміннями і практичними навичками. Здобувач освітнього рівня може вільно застосовувати отримані знання і демонструвати набуті уміння та практичні навички у складних ситуаціях. Для відмінного рівня характерно наявність зв'язку між різними знаннями з точки зору цілісного підходу, тому здобувач освітнього рівня може здійснити аналіз певної інформації у контексті системності знань. Здобувач освітнього рівня самостійно обирає найбільш оптимальні методи теоретичного дослідження і практичної роботи і ефективно застосовує їх і у всіх заданих йому запитаннях.

Типовий рівень. Досягнення цього рівня означає середнє чи добре оволодіння знаннями, уміннями та практичними навичками. Здобувач освітнього рівня може застосувати отримані знання і демонструвати набуті уміння та практичні навички як в простих, так і в складних ситуаціях. Для типового рівня характерно наявність зв'язку між окремими знаннями, проте з точки зору цілісного підходу відчувається недостатність умінь і практичних навиків з оцінювання відповідної інформації у контексті сукупності знань. Здобувачу освітнього рівня відомі важливі і деякі специфічні методи теоретичного дослідження і практичної діяльності, він також може самостійно вибрати більшість з відомих йому методів та застосувати їх у заданих ситуаціях. Предметні компетентності розкриваються у більшості ситуацій.

Пороговий рівень. Досягнення цього рівня означає слабке чи задовільне оволодіння знаннями, уміннями та практичними навичками. У простих

ситуаціях здобувач освітнього рівня може застосувати отримані знання і демонструвати набуті уміння та практичні навички, але не здатний цього зробити при підвищенні рівня складності ситуації. Для порогового рівня характерна фрагментарність знань. Здобувачу освітнього ступеня в цілому відомі важливі методи теоретичного дослідження і практичної діяльності, але він не може самостійно вибрати більшість з відомих йому методів і застосувати їх у заданих ситуаціях. Предметні компетентності розкриваються в одиничних ситуаціях.

Не набуття студентом хоча б порогового рівня знань, умінь та навичок, компетентностей у цілому з відповідної навчальної дисципліни оцінюється оцінками FX та F і означає, відповідно, що студент повинен повторно скласти залік чи повторно прослухати курс і заново скласти залік.

У випадку одержання студентом «не зараховано», студент продемонстрував брак знань, умінь та навичок, а саме: фрагментарно, стисло без аргументації та обґрунтування викладав свою позицію під час усних виступів та письмових відповідей, поверхнево розкривати зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. У цьому випадку студент має право повторного проходження відповідної форми академічного контролю без повторного прослуховування курсу відповідної академічної дисципліни.

Якщо у студента практично відсутні навіть мінімальні знання, вміння, навички, фахові компетенції загалом, що забезпечуються певним предметом, то студент повинен повторно прослухати курс навчальної дисципліни.

Система оцінювання фахової підготовки магістрів за начальною дисципліною «Кліматичне право в кризових умовах» включає різні методи, які дозволяють відстежувати досягнення здобувача цього освітнього рівня з точки зору здобуття ним необхідних результатів, оцінювати його теоретичні знання і прикладні навички у їх сукупності.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу

і видами контрольних заходів:

Поточний контроль				Самостійна робота		Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)
Практичні заняття		Контрольні роботи		Індивідуальна робота студентів (реферат, стаття, тези, есе тощо)	Обов'язкова індивідуальна підсумкова письмова робота	
Модуль № 1	Модуль № 2	Контрольна робота № 1	Контрольна робота № 2			
max 15 min 10	max 25 min 20	max 15 min 10	max 15 min 10	max 10 min 5	max 20 min 10	max 100 min 60

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

«Кліматичне право в кризових умовах»:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Контрольна робота	Max 15	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	10	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка індивідуальної роботи студентів:		
Реферат, есе	Max 5	Питання плану реферату висвітлені повно. Проаналізовані представлені в навчальній та науковій літературі погляди щодо предмета дослідження; на основі їх порівняльної оцінки висловлене особисте ставлення автора до кожного з них, а також дана особиста оцінка запропонованим у літературі пропозиціям стосовно шляхів вирішення таких проблемних питань, які стосуються теми, та (або) висловлені власні пропозиції.

	4	Переважна більшість питань плану реферату висвітлена повно та точно. Одне з питань розкрито недостатньо повно або при його висвітленні допущена суттєва помилка. Проаналізовані основні літературні джерела, рекомендовані кафедрою при написанні роботи на відповідну тему.
	3	Питання плану теми висвітлені поверхово. При написанні реферату використана незначна кількість монографічних та нормативних джерел із числа рекомендованих кафедрою. При розкритті питань плану допущені грубі помилки.
	Min 0	Тема реферату не розкрита або в ній виявлено плагіат.
Стаття	Max 10	Наукова стаття рецензується науковим керівником і зараховується публікація статті у фаховому науковому виданні.
	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Тези доповіді	Max 8	Тези рецензується науковим керівником і зараховується публікація тез доповіді на студентській науково-практичній конференції.
	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Презентація	Max 6	Презентація чітко та послідовно розкриває зміст питання, є повною та інформативною.
	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Вирішення кейсів	Max 6	Вирішення кейсу спрямовано на аналіз фабул судової або правозастосовної практики з висловленням свого власного ставлення до досліджуваного питання та висловленням пропозиції щодо розв'язання проблеми.
	3	Вирішення кейсу фрагментарно розкриває ключову ідею, містить змістовні помилки, недостатнє обґрунтування досліджуваного питання.
	Min 0	Не представлено власного розв'язання проблеми.
Оцінка обов'язкової індивідуальної підсумкової письмової роботи	Max 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.

	10	<p>Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками.</p> <p>Робота містить методологічні та змістовні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки.</p> <p>При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми з аргументації окремих понять та суджень у роботі, доведеність висновків.</p>
	5	<p>Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи.</p> <p>Робота містить методологічні та змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків.</p> <p>При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.</p>
	Min 0	<p>Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела та містить методологічні помилки.</p> <p>При захисті автор не може продемонструвати знання з обраної теми, навести аргументацію понять та здійснити аналіз інформації.</p> <p>Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.</p>

Диференційований залік зараховано	100	<ol style="list-style-type: none"> 1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
	90	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	85	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.

	75	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на заліку за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.</p>
	70	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою.</p> <p>3. Помилки у відповіді на заліку за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.</p>
	60	<p>1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Наявність помилок у відповіді на питання на заліку.</p>
не зараховано	55	<p>1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.</p>

4.5. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

1. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 09.05.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

2. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11.12.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text

3. Паризька угода від 12.12.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text

4. Конвенція про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, від 25.06.1998 р. (Орхуська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text
5. Європейський «зелений курс» (European Green Deal) URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
6. Пакет законодавчих ініціатив «Fit for 55» URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55/>
7. Європейський кліматичний закон 2021 р. (European climate law) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1119>
8. Директива ЄС про відновлювані джерела енергії (Renewable Energy Directive, RED). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj>
https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_e
9. Директива ЄС про енергетичну ефективність (Energy Efficiency Directive, EED) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023L1791&qid=1724934021730>
10. План REPowerEU URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3131
11. Деякі питання регулювання діяльності у сфері охорони озонного шару: постанова КМУ від 23.09.2020 № 992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.07.2024).
12. Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок : розпорядженням КМУ від 08.11.2017 № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.08.2024).
13. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, затверджена розпорядженням КМУ від 08.11.2017 № 820. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.07.2024).

14. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, затверджена розпорядженням КМУ від 30.05.2018 № 430. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.08.2024).

15. Національний план управління відходами до 2030 року : розпорядження КМУ від 20.02.2019 № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

16. Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 13.08.2024).

17. Оновлений національний визначений внесок України до Паризької Угоди (НВВ2), затверджений з техніко-юридичними правками: розпорядженням КМУ від 30.07.2021 № 868-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.07.2024).

18. План заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1567-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.08.2024).

19. План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України до 2030 року : розпорядження КМУ від 07.04.2021 № 321. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.07.2024).

20. Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації : Рішення РНБО України від 23.03.2021 № 111/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018525-21#Text> (дата звернення: 17.08.2024).

21. Проект Закону про основні засади державної кліматичної політики № 11310 від 31.05.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44348> (дата звернення: 20.07.2024).

22. Про забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Кіотським протоколом до неї: постанова КМУ від 17.04.2008 № 392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.07.2024).

23. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Закон України від 12.12.2019 № 377-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text> (дата звернення: 02.07.2024).

24. Про затвердження Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання: розпорядженням КМУ від 13.08.2024 №761-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kr240761> (дата звернення: 18.08.2024).

25. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 11.07.2024).

26. Про затвердження Національного плану заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : постанова КМУ від 18.08.2005 № 346 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=346-2005-%F0#Text> (дата звернення: 17.08.2024).

27. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів, спрямованих на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів : постанова КМУ від 23.03.2011 року № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.08.2024).

28. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів : Постанова Кабінету Міністрів України від

23.09.2020 № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-п#Text> (дата звернення: 02.08.2024).

29. Про затвердження Порядку прийняття рішення про здійснення транскордонної оцінки впливу на довкілля : постанова КМУ від 23.09.2020 №877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.07.2024).

30. Про затвердження порядку функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, які не регулюються Монреальським протоколом про речовини, що руйнують озоновий шар: постанова КМУ від 21.04.2006 року № 554 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2006-п#Text> (дата звернення: 09.07.2024).

31. Про звернення Верховної Ради України до Конференції Організації Об'єднаних Націй зі зміни клімату... : постанова Верховної Ради України від 05.11.2021 № 1870-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-IX#Text> (дата звернення: 07.08.2024).

32. Про оцінку впливу на довкілля Закон України від 23.05. 2017 року № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 22.07.2024).

33. Про порядок координації заходів щодо виконання зобов'язань України за Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Кіотським протоколом до зазначеної конвенції : постанова КМУ від 10.04.2006 № 468 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468-2006-п#Text> (дата звернення: 23.07.2024).

34. Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : Закон України від 04.02.2004 № 1430-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1430-15#Text> (дата звернення: 05.08.2024).

35. Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : Закон України від 29.10.1996 № 435/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435/96-вр#Text> (дата звернення: 05.08.2024).

36. Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами : Закон України від 12.12.2019 376-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-20#Text> (дата звернення: 07.07.2024).

37. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: розпорядженням КМУ від 21.04.2023 р. № 373-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-p#Text> (дата звернення: 13.08.2024).

38. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.08.2024).

39. Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках : розпорядженням КМУ від 30.05.2024 № 483-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-p#Text> (дата звернення: 18.07.2024).

40. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань змін клімату та збереження озонового шару : постанова КМУ від 23.09.2020 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.08.2024).

41. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс» : постанова КМУ від 24.01.2020 № 33 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.07.2024).

42. Про утворення робочої групи для узгодження підходу щодо застосування до України механізму коригування вуглецю на кордоні для проведення консультацій з Європейською Комісією : постанова КМУ від 24.03.2021 № 265. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.08.2024).

43. Про формування і ведення Національного електронного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів Постанова КМУ від 28.05.2008 № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.08.2024).

44. Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року: розпорядження КМУ від 14.08.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

Література

Основна література

1. Екологічне право: підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
2. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 190 с.
3. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 14: Екологічне право / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 776 с.
5. Bodansky, D. (2001). The History of the Global Climate Change Regime. International Relations and Global Climate Change. <https://www.pik-potsdam.de/en/output/publications/pikreports/.files/pr21.pdf>
6. Rosen, A. (2015). The Wrong Solution at the Right Time: The Failure of the Kyoto Protocol on Climate Change. Politics & Policy. 43. 10.1111/polp.12105.

7. Maamoun, N. (2019). The Kyoto protocol: Empirical evidence of a hidden success, *Journal of Environmental Economics and Management*. 95. 227-256, <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2019.04.001>.
8. Fisher, P. B. (2011). Climate change and human security in Tuvalu. *Global Change, Peace & Security*. 23. 293-313. <https://doi.org/10.1080/14781158.2011.601852>
9. Bodansky, D. et al. (2017). *International Climate Change Law*, pp. 1–34.
10. Purdey, S. J. (2012). The Normative Root of the Climate Change Problem. *Ethics and the Environment*, 17 (2), 75–96.
11. Gach, E. (2019). Normative Shifts in the Global Conception of Climate Change: The Growth of Climate Justice. *Social Sciences*.
12. Leach, M. (2021). Negotiating the descriptive-normative frontier of complexity research in law in the Anthropocene. *Frontiers in Physics*, 9 (June 2021), 1-5. [665727]. <https://doi.org/10.3389/fphy.2021.665727>
13. Kopytsia, Ie. (2021). The Legal Regulation of Climate Change in Ukraine: Issues and Prospects' 001 *Journal of Environmental Law and Policy*, Vol. 001. 105–125. URL: <https://doi.org/10.33002/jelp001.05>
14. Kulovesi, K., Oberthür, S., van Asselt, H., Savaresi, A. (2024). The European Climate Law: Strengthening EU Procedural Climate Governance? *Journal of Environmental Law*, Volume 36, Issue 1, pp. 23–42. DOI: <https://doi.org/10.1093/jel/eqad034>
15. Farber, D. A., Cinnamon P. C. *Climate Change Law: Concepts and Insights*. St. Paul, MN: Foundation Press, 2018.
16. ISO 14090:2019(en) Adaptation to climate change – Principles, requirements and guidelines. URL: <https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:14090:ed-1:v1:en>
17. Ievgeniia Kopytsia, 'The Legal Landscape of Climate Change in Ukraine: Challenges and Prospects' in Hasrat Arjjumend (ed), *Advances in Environmental Law* (TGI Books/ The Grassroots Institute, Montreal/Vancouver, Canada, 2024), pp. 275-302. ISBN: 978-1-7778455-2-0. <https://doi.org/10.33002/enrlaw-333/c10>
18. Kopytsia Y., Tulina E. Legal Regulation of Invasive Alien Species with

Regards to Climate Change in Ukraine. *Problems of Legality*. 2021. № 155. P. 110–123. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.243496>

19. Копиця Є. М. Екологічне нормування у сфері правового забезпечення боротьби зі змінами клімату в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, № 6, 2019. С. 47–51. DOI <https://doi.org/10.15421/391992>

20. Копиця Є. М., Гудзенко Ю. О. Права людини у контексті зміни клімату. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/2. С. 27–30. URL: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.5\(2\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2022.5(2).6).

21. Копиця Є. М., Огієнко М. Актуальні питання правового регулювання у сфері зміни клімату в Україні. *Concepts for the development of society's scientific potential*. 2021. С. 294–304. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.11.2021.036>

22. Гетьман А. П., Анісімова Г. В. Кліматичне законодавство і правовідносини: сучасний стан та перспективи розвитку в контексті забезпечення національної безпеки. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 162. С. 6–37.

23. Лозо О. В., Овсієнко К. С. Правовий статус внутрішніх кліматичних мігрантів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4 (70). С. 35–42. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/8.pdf.

24. Європейський зелений курс і кліматична політика України : аналіт. доп. / [С. П. Іванюта, Л. М. Якушенко] ; за заг. ред. А. Ю. Сменковського. Київ : НІСД, 2022. 95 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>

Додаткова література

1. Українські громади та адаптація до зміни клімату (звіт за результатами онлайн-опитування). URL: https://enefcities.org.ua/upload/files/Publications/Analytics/zvit_climateadapt.pdf (дата звернення: 15.07.2024).

2. Зміна клімату та мешканці України: особливості громадської думки та комунікації. Аналітична записка. *Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство*

i довілля», 2024. URL: https://climateoffice.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/Climate-survey_final_uk.pdf (дата звернення: 04.07.2024).

Інтернет-ресурси:

Сайт наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua/>

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – <http://nbuv.gov.ua>

Офіційний веб-портал Верховної Ради України – <https://www.rada.gov.ua>

Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – <http://kmu.gov.ua>

Сайт ООН – <https://www.un.org>

Офіційний веб-портал програми ООН з довкілля (ЮНЕП) – <https://www.unep.org>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри екологічного права. URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=339>

Карта предметних компетентностей з навчальної дисципліни

Шифр та назва компетентностей за спеціальністю і/або спеціалізацією	Шифр та назва компетентностей з навчальної дисципліни
ЗК – загальні (універсальні) компетентності. (обрати компетентності згідно зі змістом навчальної дисципліни)	ПК – предметні компетентності з навчальної дисципліни
ЗК – 2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.	<p>ПК 1. Здатність розуміти багатогранні виклики, пов'язані зі зміною клімату, включаючи їх вплив на навколишнє середовище, суспільство та економіку.</p> <p>ПК 2. Знання методів критичного аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, а також методів генерування нових ідей при вирішенні дослідницьких та практичних задач у сфері кліматичного права.</p> <p>ПК 12. Здатність навчатися та постійно оновлювати свої знання з кліматичного права, бути обізнаним у практиці застосування кліматичного законодавства, основних напрямках його подальшого розвитку.</p>
ЗК–3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	<p>ПК 3. Здатність здійснювати самостійний аналіз основних міжнародних кліматичних угод, їхніх положень і наслідків для країн-учасниць, включаючи механізми дотримання.</p> <p>ПК 4. Здатність розуміти кліматичну політику Європейського Союзу та здійснювати самостійний аналіз європейського законодавства в сфері пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату.</p> <p>ПК 5. Здатність аналізувати кліматичні закони та інші нормативно-правові акти у конкретних країнах, порівнювати різні національні підходи до вирішення кліматичних проблем, оцінювати їхню придатність до місцевих умов.</p> <p>ПК 6. Здатність здійснювати самостійний аналіз національного кліматичного законодавства України та оцінювати його ефективність, визначати місце і роль місцевої влади у реалізації національної кліматичної політики.</p> <p>ПК 8. Здатність аналізувати судові справи, пов'язані з кліматом, розуміти їх значення та оцінювати роль судів у притягненні урядів і корпорацій до відповідальності за кліматичні проблеми.</p>

	ПК 9. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту кліматичних прав людини.
ЗК–4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	ПК 7. Здатність розуміти практичні аспекти імплементації кліматичного законодавства і викликів, пов'язаних із правозастосуванням. ПК 13. Здатність використовувати правничу термінологію у процесі професійної діяльності у сфері правового регулювання відносин, що виникають у сфері зміни клімату. ПК 15. Здатність застосовувати принципи верховенства права та стратегії управління для подолання кліматичної кризи і створення сталих рішень. ПК 19. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності, пов'язаних зі зміною клімату.
ЗК–7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ПК 11. Здатність пропонувати вирішення проблемних питань на основі аналізу існуючих міжнародно-правових норм, судової практики щодо питань, у регулюванні яких є прогалини. ПК 14. Здатність розвивати навички критичного мислення, для того щоб аналізувати, оцінювати та пропонувати рішення складних кліматичних проблем з правової та управлінської точок зору.
ЗК–8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).	ПК 10. Здатність розуміти роль участі громадськості в процесі забезпечення виконання кліматичних дій. ПК 17. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп, уміння ефективно співпрацювати, залучаючи різні зацікавлені сторони для вирішення кліматичних проблем.
ЗК1.2. Здатність оцінювати та підтримувати якість результату професійної і соціальної діяльності.	ПК 20. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту кліматичних прав людини з точки зору правильності обраної методики і тактики представництва і захисту.
ЗК1.3. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.	ПК 16. Здатність формулювати особисту думку та обґрунтовано її представляти при дослідженні сутності й змісту правового регулювання відносин у сфері зміни клімату.
ЗК1.5. Здатність до лідерства, відповідальності, ухвалення неупереджених і вмотивованих рішень.	ПК 18. Здатність самостійно розробляти правові документи, стратегії, які стосуються пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, включаючи кліматичний план дій.

<p>СК – фахові компетентності за спеціальністю (обрати компетентності згідно зі змістом навчальної дисципліни)</p>	
<p>СК–1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв’язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.</p>	<p>ПК 15. Здатність застосовувати принципи верховенства права та стратегії управління для подолання кліматичної кризи і створення сталих рішень.</p> <p>ПК 7. Здатність розуміти практичні аспекти імплементації кліматичного законодавства та викликів, пов’язаних із правозастосуванням.</p> <p>ПК 13. Здатність використовувати правничу термінологію у процесі професійної діяльності у сфері правового регулювання відносин, що виникають у сфері зміни клімату.</p>
<p>СК–3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.</p>	<p>ПК 9. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту кліматичних прав людини.</p>
<p>СК–5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.</p>	<p>ПК 2. Знання методів критичного аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, а також методів генерування нових ідей при вирішенні дослідницьких та практичних задач у сфері кліматичного права.</p> <p>ПК 12. Здатність навчатися та постійно оновлювати свої знання з кліматичного права, бути обізнаним у практиці застосування кліматичного законодавства, основних напрямках його подальшого розвитку.</p>
<p>СК–6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.</p>	<p>ПК 3. Здатність здійснювати самостійний аналіз основних міжнародних кліматичних угод, їхніх положень і наслідків для країн-учасниць, включаючи механізми дотримання.</p> <p>ПК 4. Здатність розуміти кліматичну політику Європейського Союзу та здійснювати самостійний аналіз європейського законодавства в сфері пом’якшення та адаптації до наслідків зміни клімату.</p> <p>ПК 5. Здатність аналізувати кліматичні закони та інші нормативно-правові акти у конкретних країнах, порівнювати різні національні підходи до вирішення кліматичних проблем, оцінювати їхню придатність до місцевих умов.</p> <p>ПК 6. Здатність здійснювати самостійний аналіз національного кліматичного</p>

	<p>законодавства України та оцінювати його ефективність, визначати місце і роль місцевої влади у реалізації національної кліматичної політики.</p> <p>ПК 8. Здатність аналізувати судові справи, пов'язані з кліматом, розуміти їх значення та оцінювати роль судів у притягненні урядів і корпорацій до відповідальності за кліматичні проблеми.</p> <p>ПК 16. Здатність формулювати особисту думку та обґрунтовано її представляти при дослідженні сутності й змісту правового регулювання відносин у сфері зміни клімату.</p>
СК–9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.	ПК 19. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності, пов'язаних зі зміною клімату.
СК–10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.	ПК 14. Здатність розвивати навички критичного мислення, для того щоб аналізувати, оцінювати та пропонувати рішення складних кліматичних проблем з правової та управлінської точок зору.
СК–11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.	ПК 20. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту кліматичних прав людини з точки зору правильності обраної методики і тактики представництва і захисту.
СК–15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.	ПК 18. Здатність самостійно розробляти правові документи, стратегії, які стосуються пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, включаючи кліматичний план дій.
СК –1.4. Здатність застосовувати наукові принципи юридичного менеджменту та прийняття управлінських рішень у сфері юридичної діяльності.	<p>ПК 10. Здатність розуміти роль участі громадськості в процесі забезпечення виконання кліматичних дій.</p> <p>ПК 17. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп, уміння ефективно співпрацювати, залучаючи різні зацікавлені сторони для вирішення кліматичних проблем.</p>
СК – 1.5. Здатність вирішувати колізійні проблеми правового регулювання суспільних відносин.	<p>ПК 1. Здатність розуміти багатогранні виклики, пов'язані зі зміною клімату, включаючи їх вплив на навколишнє середовище, суспільство та економіку.</p> <p>ПК 11. Здатність пропонувати вирішення проблемних питань на основі аналізу існуючих міжнародно-правових норм, судової практики щодо питань, у регулюванні яких є прогалини.</p>

Карта результатів навчання здобувача вищої освіти, сформульованих у термінах компетентностей

Шифр та назва РН за спеціальністю і / або спеціалізацією	Модуль НД	Шифр та назва РН з навчальної дисципліни
ПРН – результати навчання за спеціальністю /спеціалізацією (обрати результати навчання згідно зі змістом навчальної дисципліни)		Результати навчання з навчальної дисципліни
ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.	№ 1; № 2	РН НД 1.1. Демонструвати знання основних положень кліматичного права, його понять і категорій та демонструвати їх компетентне застосування. РН НД 1.6. Аналізувати і правильно тлумачити зміст міжнародних кліматичних угод. РН НД 1.7. Характеризувати основні напрямки міжнародно-правового регулювання у сфері запобігання та пом'якшення наслідків зміни клімату відповідно до норм міжнародного права. РН НД 2.4. Аналізувати судові справи, пов'язані з кліматом, розуміти їх значення та оцінювати роль судів у притягненні урядів і корпорацій до відповідальності за кліматичні проблеми. РН НД 2.5. Аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту кліматичних прав людини.
ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.	№ 2	РН НД 2.8. Демонструвати навички критичного мислення, для того щоб аналізувати, оцінювати та пропонувати рішення складних кліматичних проблем з правової та управлінської точок зору.
ПРН 9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.	№ 1	РН НД 1.8. Виявляти проблеми та прогалини у правовому регулюванні відносин у сфері зміни клімату і пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних теоретичних і прикладних знань.
ПРН 10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на	№ 2	РН НД 2.1. Аналізувати і правильно тлумачити кліматичні закони та інші нормативно-правові акти у конкретних країнах, порівнювати різні національні

<p>основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.</p>		<p>підходи до вирішення кліматичних проблем, оцінювати їхню придатність до місцевих умов. РН НД 2.2. Аналізувати і правильно тлумачити національне кліматичне законодавство України та оцінювати його ефективність, визначати місце і роль місцевої влади у реалізації національної кліматичної політики. РН НД 2.3. Формулювати власні пропозиції щодо використання позитивного міжнародного досвіду у сфері правового регулювання запобігання та пом'якшення наслідків зміни клімату.</p>
<p>ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.</p>	<p>№ 1</p>	<p>РН НД 1.9. Аналізувати і правильно тлумачити кліматичну політику Європейського Союзу, а також європейське законодавство в сфері пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату.</p>
<p>ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.</p>	<p>№ 2</p>	<p>РН НД 2.9. Обґрунтовувати власну правову позицію щодо проблемних питань у правовому регулюванні відносин у сфері зміни клімату, орієнтуватись у практиці вирішення міжнародних кліматичних спорів.</p>
<p>ПРН 1.4. Характеризувати особливості інноваційної діяльності та інноваційного менеджменту у правовій сфері.</p>	<p>№ 2</p>	<p>РН НД 2.10. Проводити конструктивний діалог з представниками інших професійних груп, вміти ефективно співпрацювати, залучаючи різні зацікавлені сторони для вирішення кліматичних проблем. РН НД 2.6. Оцінювати ефективність представництва і захисту кліматичних прав людини з точки зору правильності обраної методики і тактики представництва і захисту. РН НД 2.7. Розуміти роль участі громадськості в процесі забезпечення виконання кліматичних дій.</p>
<p>ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.</p>	<p>№ 1</p>	<p>РН НД 1.3. Здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та процесів у сфері зміни клімату. РН НД 1.4. Демонструвати вміння пошуку професійної інформації в сфері кліматичного права та використовувати інформаційні технології і бази даних для професійної діяльності.</p>

ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.	№ 1	РН НД 1.5. Формулювати особисту думку та обґрунтовано її представляти при дослідженні сутності й змісту правового регулювання відносин у сфері зміни клімату.
ПРН 15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.	№ 1	РН НД 1.10. Вміти самостійно розробляти правові документи, стратегії, які стосуються пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, включаючи кліматичний план дій.
ПРН 1.5. Демонструвати знання та розуміння механізму подолання правових колізій в правозастосовній практиці.	№ 1	РН НД 1.2. Демонструвати розуміння викликів, пов'язаних зі зміною клімату, включаючи їх вплив на навколишнє середовище, суспільство та економіку.

Матриця зв'язків модулів навчальної дисципліни, результатів навчання та предметних компетентностей у програмі навчальної дисципліни

Результати навчання за навчальною дисципліною / модулями	П К 1	П К 2	П К 3	П К 4	П К 5	П К 6	П К 7	П К 8	П К 9	П К 10	П К 11	П К 12	П К 13	П К 14	П К 15	П К 16	П К 17	П К 18	П К 19	П К 20
Основи кліматичного права та міжнародний кліматично-правовий режим /Модуль 1																				
РН НД 1.1.												●								
РН НД 1.2.	●																			
РН НД 1.3.															●					
РН НД 1.4.													●							
РН НД 1.5.																●				
РН НД 1.6.			●																	
РН НД 1.7.																				●
РН НД 1.8.												●								
РН НД 1.9.				●																
РН НД 1.10.																			●	
Кліматичне право як каталізатор змін: від національних політик до глобальних парадигм/ Модуль 2																				
РН НД 2.1.					●															
РН НД 2.2.						●														
РН НД 2.3.							●													
РН НД 2.4.								●												
РН НД 2.5.									●											
РН НД 2.6.																				●
РН НД 2.7.										●										
РН НД 2.8.														●						
РН НД 2.9.		●																		
РН НД 2.10.																		●		